50 an Kreolite: Resers lo Lalang ek Kiltir Kreol

Foronm lo Resers Kreol pour komemor 41enm Festival Kreol Sesel
e 10 an Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol

20 Oktob 2026 – ICCS Room 2

NOT KONSEP

A lob lendepandans Sesel, bokou Seselwa ti konvenki par bann largiman apokalips konmkwa en pti pei leta zil, pa ti pou kapab egziste endepandanman. Sa letan, ledikasyon dan nou pei ti pour ensi dir, anrasinen dan sistenm ledikasyon kolonyal, e dan en sitan pti pei, resers pa ti preski egziste. Resers dan lakreolite ti ankor pli enprobab, pour bann rezon ki nou konnen : kreolite sa letan, pa ti en lidantite ki ti ganny asosye avek lafyerte, ouswa pa ti ni menm ganny rekonnet koman en lidantite. Bann reform ki Gouvernman Sesel in fer dan sistenm ek polisi ledikasyon depi son lendepandans, in permet ki resers in devlope dan diferan filyer – didaktik, lengwistik, kiltirel, eks... Serten resers in ganny fer dan kad travay kiltirel ouswa ledikasyon, ki'n annan en lenpakt nasyonal. Par egzanp, bann desizyon ek polisi ledikasyon i baze lo resers; bann legzisbisyon, levennman, ek proze ki'n ganny fer dan domenn kiltir in baze lo resers. Si ozordi nou moutya in ariv lo lalis patrimwann entanzib UNESCO, se akoz i annan serten travay resers ki'n al ladan. In annan osi serten travay dokimantasyon ki'n ganny fer, ki'n fasilit resers par Seselwa koman etranze. Sa i enportan, pour Sesel kapab annan vizibilite. Kreasyon Liniversite Sesel an 2009 e Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol an 2016 in prodwir bann zenn serser ek bann eksper dan diferan domenn, ki ozordi pe annan zot prop lenpakt lo lasenn akademik.

Sa foronm i annan pour bi donn en apersi lo serten sa bann resers ki afilye avek nou lidantite koman en pep Kreol, e koman en nasyon souveren ki'n egziste depi 50an.

PROGRANM

Ler	Aktivite	Prezantater
9.00	Byenveni par Enmsi	Reuban Lespoir
9.05	Performans-Poenm	Artis spesyal
9.10	Diskour par Vis-Sanselye Liniversite Sesel	Ms. Joëlle Perreau
9.15	Diskour par Minis pour Tourizm ek Kiltir	S.E. Mm. Amanda Bernstein
9.25	Performans mizikal	Artis spesyal
9.30	Prezantasyon Inogiral – En apersi selektiv lo resers kiltirel e lengwistik dan Sesel.	Penda Choppy
10.30	Poz Kafe	
Sesyon 1: Kiltir Moderater: Aneesa Vel		
11.00	Misyon : Premye Sit Leritaz Kiltirel pour ganny propoze koman en Sit Leritaz Mondyal lo Lalis UNESCO	Benjamine Rose
11.30	Kordofonn Tradisyonnel Sesel: en Letid lo Bonm, Zez ek Makalapo.	Cindy Moka
12.00	Performans Bonm	
12.15	Poz Dezennen	
Sesyon 2: Langaz ek Lansennyman Moderater: Cindy Moka		
14.15	50 an Politik Lengwistik Sesel	Ronia Anacoura
14.45	Prodiksyon ek difizyon Literatir an Kreol Seselwa	Aneesa Vel
15.15	Poz (Degourdi Lazanm)	
Sesyon 3: Didaktik Moderator: Penda Choppy		
15.30	Elaborasyon Diksyoner Kreol Seselwa	Erica Fanchette
16.00	Lavantir bann Let Alfabet-en proze lektir pour bann zanfan Seselwa e osi larezyon.	Reuban Lespoir
16.30	Klotir	P.S. Cecile Kalebi
	MOUTYA!!!	

REZIME BANN PREZANTASYON

Dr. Penda Choppy

Dr. Theresia Penda Choppy i Direkter Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol kot Liniversite Sesel. I'n konplet en doktora avek Liniversite Malta depi 2023 e i ti resevwar Pri pour Tez Pli Enpresyonnan dan Disiplin Imanite an Mars 2024, pour son tez, 'Kreativite, Kreolizasyon ek Lidantite dan bann Zistwar Kreol Seselwa.' Dr. Choppy in pibliy plizyer sapit ek lartik dan bann zournal akademik enternasyonal ensi ki lokal, e i'n osi edit trwa liv resers, dan domenn kreolizasyon kiltirel, lidantite dan lepok poskolonyal Sesel, e lenpakt lesklavaz lo sosyete Seselwa. Dr. Choppy i osi enplike dan plizyer resers ek proze avek partnener enternasyonal e lokal.

En apersi selektiv lo resers kiltirel e lengwistik dan Sesel.

Sa prezantasyon i fer en tourdorizon bann resers ki'n fer dan Sesel, dan kad kreolite Seselwa, ki swa lo nivo langaz, ki swa lo nivo kiltir. I en selebrasyon bann lakonplisman nou nasyon dan domenn resers kiltirel, malgre ki 50an pase, sa konsep nasyon pour dekrir pep Seselwa ti ankor en kestyon deba. Sepandan, dan bann lenstitisyon kiltirel, bokou in ganny akonplir atraver resers. Serten sa bann lakonplisman in ganny manifeste dan bann proze parey 'Herbarium' ki esansyel pour prezerv konesans lo laplant Sesel, e bann dokimantasyon foklor, serten ki'n ganny nimerize. Resers in bezwen ganny fer pour Sesel arive ganny rekonnet lo lalis leritaz mondyal kiltirel, pour son moutya, e sa i ankor le ka pour demars ki pe ganny fer pour sit 'Venn's Town' ganny rekonnet koman en sit leritaz kiltirel, ki asosye avek listwar lesklavaz. En keksoz ki plis ki 50 an pase ti petet enkonsevab, se ki 50 an pli tar, ti pou annan plizyer Seselwa ki pou egzamin sa sosyete Kreol lo nivo metriz e doktora. Me ankor pli enportan, eski 50 an pase nou ti pou krwar, ki en nasyon ki serten ti annan dout pou kapab menm prodwir en baton zalimet, ti pou annan son prop liniversite, e menm, en lenstiti resers spesifikman pour letid kreol dan tou son dimansyon ? Dan kad selebrasyon son 10enm laniverser, sa lenstiti i fyer pour montre kwa ki in atenn. Atraver sa prezantasyon, sa bann lakonplisman e zot lenpakt dan lakominote lokal ensi ki lo lasenn enternasyonal, i ganny detaye e selebre. Me sa prezantasyon i osi souliny sa kolaborasyon etrwat ki'n annan ant Departman Kiltir avek Liniversite Sesel, e sa sipor esansyel ki sa departman in donn Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol, depi son linogirasyon ziska aprezan.

Benjamine Rose

Benjamine Rose i Sef Egzekitif Seksyon Leritaz Nasyonal anba Departman Kiltir dan Minister Tourizm ek Kiltir. Benjamine in fer letid dan lakoutir ek 'design', e i annan en metriz dan zesyon biznes. I'n deservi koman lenstrikter 'design', e direkter kot Kolez Lar. Answit i'n vin Sef Egzekitif Konsey Nasyonal pour Lar, e answit, Sekreter Prensipal pour Kiltir.

Benjamine in retenir en gran lentere dan lakoutir ek 'design', me aktyelman, i pe travay lo plizyer proze konservasyon ek devlopman leritaz dan son kapasite koman Sef Egzekitif Seksyon Leritaz Nasyonal. Benjamine pe osi diriz lekip Sesel ki pe travay lo dosye nominasyon Venn's Town lo Lalis Leritaz Kiltirel Mondyal UNESCO.

Misyon : Premye Sit Leritaz Kiltirel pour ganny propoze koman en Sit Leritaz Mondyal lo Lalis UNESCO

Sesel i annan 2 sit fizik ki'n ganny nonmen koman Sit Leritaz Mondyal dan domenn lanvironnman, e sa se Aldabra ek Vallée de Mai. Pli resaman, Moutya Sesel in antre lo lalis Leritaz kiltirel entanzib UNESCO. Sa prezantasyon i entrodwir Venn's Town, mye koni koman Misyon, koman premye sit leritaz kiltirel ki pe ganny nominen lo lalis UNESCO. Valer Primordyal Iniversel ki sa sit pe ganny nominen anba la se koman en sit memwar ki reprezant larekonesans limanite bann lesklav, apre labolisyon lesklavaz.

Sitye dan Park Nasyonal Morne Seychellois, Venn's Town i reprezant enn bann sapit pli enportan dan listwar Sesel. I ti ganny etablir apre labolisyon lesklavaz koman en refiz e en lekol pour bann zanfan lesklav ki ti'n ganny libere lo bann bato lesklav par larme Angle. Ozordi sa sit i temwanny rezilyans nou zanset, e zot transformasyon sorti dan lesklavaz ver laliberte. Sa sit i mark lemerzans en nouvo lidantite kiltirel ki'n kontribye bokou dan fondasyon nou sosyete Kreol.

Sesel in ganny formelman enformen ki dosye Venn's Town in ganny deklare koman teknikman konplet, e ki in ganny ofisyelman anrezistre pour ganny evalye anba prosedir Konvansyon Leritaz Mondyal. Sa i en lareisit ki reprezant bann travay resers ki'n ganny fer par lekip Sesel lo dosye nominasyon sa sit, ki enkli plan zesyon, plan balizaz, lankadreman legal, eks.

Cindy Moka

Cindy Moka I en serser dan Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol kot Liniversite Sesel. Pour plis ki 20 an, i'n travay dan Departman Kiltir dan domenn resers lo leritaz kiltirel Sesel. I annan en konesans ekstansif ek leksperyans dan domenn konservasyon leritaz kiltirel tanzib e entanzib. Cindy I annan en 'Post Graduate Diploma' dan Letid Mize ek Leritaz kot Liniversite 'Western Cape', Sidafrik, ek en Master 1 dan Zesyon Tourism Soutenab avek Liniversite Sesel. Cindy in pibliy dan plizyer zournal akademik koman en dezyenm loter e osi koman premye loter, e i'n osi asiste ledisyon liv resers. Aktyelman Cindy pe travay lo son prop resers dan domenn leritaz kiltirel.

Kordofonn Tradisyonnel Sesel: en Letid lo Bonm, Zez ek Makalapo

Lenstriman mizikal i en eleman leritaz kiltirel Sesel ki tre enportan dan devlopman sosyoekomonik e kiltirel, menm si napa bokou resers ki montre zot vre valer. Resers in montre ki bann lenstriman mizikal Sesel in sorti mazoriterman dan Lerop ek Lafrik. Sa prezantasyon pou konsantre lo trwalenstriman mizikal ki sorti Lafrik, e sa se trwa lenstriman ki ganny klase dan bann lenstriman ki apel kordofonn – bonm, zez, ek makalapo.

Bonm, zez ek makalapo in preski disparet dan lakominote. Pour ensi dir, preski personn pa pe zwe sa bann lenstriman konmela, dan okenn kapasite. Orizinalman zot ti ganny zwe dan bann performans sosyal, e dapre en dokiman dan Mize Nasyonal, date 1988, zot ti osi ganny servi koman en mod kominikasyon pandan letan lesklavaz. Sa letid i analiz sa trwa kordofonn konman bann atou kiltirel, isotrik, ek zot valer kiltirel. I regard zot lenportans dan kiltir Sesel osibyen ki dan Lafrik, e koneksyon Lan losean Endyen. Vi ki sa bann lenstriman pe aktyelman disparet, sa prezanstasyon i met lanfaz lo lirzans pour dokimant, transmet e reviv zot konman bann eleman nou kiltir tradisyonnel.

Dr. Ronia Anacoura

Dr. Ronia Anacoura i serser sinyor dan Lenstiti Resers pour Ledikasyon e sosyoekonomik, kot Liniversite Sesel. I annan en Diplonm dan Ledikasyon, en degre dan lengwistik ek formasyon konesans, e en Master dan Lengwistik Franse. Tou resaman, Dr. Anacoura in obtenir son doktora dan Liversite Umea, Laswed, avek en tez dan domenn sosyelengwistik ek polisi lalang.

Dr. Anacoura i annan 3 piblikasyon akademik dan domenn sosyolengwistik Kreol Seselwa.

50 an Politik Lengwistik Sesel

Sa letid i egzamin senkant-an Politik Lengwistik dan Sesel koman en model miltilengwism ofisyel postkolonyal, baze lo sanzman stati ek fonksyon Seselwa, Angle ek Franse. I pozisyonn bann polisi kontanporen an relasyon avek listwar lesklavaz, labitasyon Franse, ladministrasyon Britanik, kreolizasyon, lendepandans, kouran nasyonalis sosyalis e reform demokratik dan Sesel. An servan bann dokiman istorik e legal, rikord enstitisyonnel, materyo arsiv e intervyou avek reprezantan bann lenstitisyon piblik kle, sa letid i konpar bann polisi ofisyel avek bann pratik langaz dan sekter lalwa e zidisyer, Lasanble Nasyonal, ledikasyon, lapres e difizyon piblik. Bann rezilta i tras en sanzman lonterm sorti depi dominasyon kolonyal franse pou vin dominasyon administratif e legal angle, akote rekonesans formel e lagrandisman Seselwa apre lendepandans. Sa letid i alors met an evidans alafwa lakonplisman ek kontrent politik lengwistik miltileng dan enn pti leta postkolonyal kreol.

Aneesa Vel

Aneesa Vel I en serser sinyor dan Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol dan Liniversite Sesel. I'n zwenn Liniversite Sesel depi 2018, apre en karyer dan ledikasyon kot i'n servi koman devloper kirikilenm Kreol, ensi ki en lenstrikter Franse.

Aneesa i annan en degre dan lengwistik Franse avek Liniversite Sesel, en Metriz dan Lasyans Langaz ek Letid Kreol ek Liniversite Larenyon, e i dan dernyen faz en doktora avek Liniversite Aix-Marseille, dan Lasyans Langaz ek Letid Kreol.

Aneesa i annan plizyer piblikasyon dan bann zournal akademik lo kreol dan ledikasyon, lasosyete e kiltir.

Prodiksyon ek difizyon literatir an Kreol Seselwa

Kreol Seselwa in pandan lontan ganny konsidere konman en lalang oral. Sepandan, parey Kriegel (2005) in fer resorti, sa lalang i *« une des rares langues créoles qui a pleinement accès, depuis son officialisation, à des registres écrits. »* (Kriegel, 2005). Annefe, bann premye tras ekri dan Kreol Seselwa i ganny dokimante dan tradiksyon bann Fab Lafontenn, tradwi par Mm. Rodolphine Young. Sa bann tradiksyon in ganny pibliye par Mm. Annegret Bollée an 1983. Selon Bollée (1993), apre son ofisyalizasyon an 1979, Kreol Seselwa ti vwar emerze son literatir atraver piblikasyon bann zistwar, zedmo ek bersez kreol par Divizyon Kiltirel dan Minister Ledikasyon.

Answit, bann gran non tel ki Antoine Abel, Leu Mancienne, Marie-Thérèse Choppy, Regina Mélanie, parmi lezot, in transform sa zenn literatir. An 2006, Pascale Canova in dres en bilan apropo prodiksyon, promosyon ek resepsyon dan literatir Kreol Seselwa. Apre sa, in annan bokou bann ekriven ki'n fer zot bout pour pozisyonn literatir kreol lo podyonm lokal ensi ki rezyonnal. Sepandan, ansemoman, nou kapab konstat en mankman dan piblikasyon travay literer an Kreol Seselwa apart sa ki ganny prodwi dan bann konpetisyon organize par Lenstiti Kreol tel ki Pri Antoine Abel ek Konkour Regina Mélanie.

Dan sa enn kominikasyon mon fer en tour dorizon lo leta literatir Kreol Seselwa e donn osi en apersi bann linisyativ ki'n ganny antreprann par bann ekriven lokal ensi ki bann lenstitisyon ek lorganizasyon ki aktiv dan promosyon artistik, kiltirel e literer. Mon fer le pwen lo en kestyon pertinan ki bokou Seselwa i poz zot lekor « Eski literatir Kreol Seselwa vreman in stagne? » Toutfwa, Ludwig (2016) ti fer resorti ki « [e]n tout état de cause, la littérature créole en langue créole existe toujours, aussi bien dans la Caraïbe que dans l'océan Indien ». Mon lobzektif alor atraver sa resers se pour montre leta literatir Kreol Seselwa aktyelman e dan mon kapasite konman serser e ekriven, fer serten propozisyon pour asire ki sa literatir i kontinyen epanouir e ganny promouvwar sirtou parmi bann zenn Seselwa.

Erica Fanchette

Erica Fanchette i Direkter pour Devlopman Langaz, Literatir, Tradisyon ek Miltimedya dan Lenstiti Kreol Sesel. Erica in travay Lenstiti Kreol pour preski 40 an koman en serser. Erica i annan en Lisans en 'Lettres Modernes' dan Français Langue Etrangère avek Liniversite Franche-Compté, Besançon.

Erica in fonksyonn koman sekreter Komite Nasyonal Lalang Kreol depi 1999, e depi 2022, i Tyermenn sa komite.

Erica in zwe en rol mazer dan elaborasyon Diksyoner Monoleng Kreol Seselwa, sistenm koreksyon elektronik Kreol Seselwa, EpleByen, tradiksyon Konstitisyon Repiblik Sesel an Kreol, e in prodwir en dokiman resers lo bann varyan dan Kreol Seseslwa, ensi ki vokabiler Afriken dan Kreol Seselwa.

Elaborasyon Diksyoner Kreol Seselwa

Elaborasyon Diksyoner Kreol Seselwa i reprezant en letap enportan dan devlopman, valorizasyon ek prezervasyon nou Lalang Nasyonal, Kreol. Sa proze ti en travay ki'n demann bokou resers, kolaborasyon, analiz e refleksyon lo diferan laspe nou lalang. I pa zis en koleksyon mo, me i en dokiman ki reflekte nou fason koze, nou kiltir, nou listwar, nou tradisyon ek nou lidantite Seselwa. Sa prezantasyon pou baze lo bann diferan letap ki'n ganny servi dan elaborasyon sa diksyoner, depi koleksyon bann mo ek lekspresyon, ziska zot analiz, definisyon, klasifikasyon e validasyon. I pou osi met lanfaz lo langaz ki ganny servi dan lavi toulezour, travay resers, tradisyon oral ek kontribisyon bann lokiter lokal.

En defi enportan dan sa travay se pour etablir bann definisyon ki kler, presi e aksesib, an Kreol Seselwa. I osi enportan pour fer diferans ant bann mo ki ankor ganny servi ozordi, bann mo tradisyonnel, bann lekspresyon e bann nouvo term ki'n antre dan langaz avek letan. Sa travay ti demann en bon konesans lo vokabiler, gramer, sans bann mo ek zot konteks.

Diksyoner Monoleng Kreol Seselwa i alor en zouti pour lansennyman, literatir, resers, kominikasyon ek devlopman langaz. I ofer en baz pour standardizasyon e i kontribye dan ranforsi plas kreol Seselwa koman en langaz vivan, dinamik e enportan dan nou sosyete.

An menm tan, sa proze in montre ki prezerv nou langaz i vedir prezerv en parti nou listwar, nou kiltir ek nou lidantite pour bann zenerasyon ozordi ek demen.

Reuban Lespoir

Reuban Lespoir i en serser dan Lenstiti Resers pour Lalang ek Kiltir Kreol kot Liniversite Sesel. I annan 21 lannen leksperyans koman en edikater e i'n konsantre prensipalman dan lansennyman Lalang ek literatir. Reuban in prodwir en seri liv lektir ek tou son bann resours, e I'n deza pibliy 6 volim dan sa seri.

Reuban i osi en poet ki ganny rekonnet lo nivo nasyonal koman en poet seleb, e I'n lorea Pri Antoine Abel plizyer fwa, enkli resipyan Gran Pri ek Pri Ziri dan diferan disiplin lekritir.

Aktyelman, Reuban pe fer son prop resers lo lenpakt lanmizik lo langaz parmi lazenes. I osi enterese dan listwar oral ek kiltir.

Lavantir bann Let Alfabet-en proze lektir pour bann zanfan Seselwa e osi larezyon

Depi 1982 Sesel atraver seksyon Kreol dan Minister Ledikasyon in konmans en travay formidab pour enkli Kreol Seselwa dan sistenm ledikasyon. Sa devlopman in konmans a labaz pti anfans kot Kreol in vin medyonm lenstriksyon e kot en varyete materyo skoler ki enkli bann gid ansenyan, liv pour zanfan ek bann liv gramer in ganny devlope. Plitar avek plis reform diferan materyel in ganny prodwir. An 2009 par egzanp nou'n vwar proze Aprann Lir avek Papiyon (ALAP) ki'n antre, kot lanfaz in plito lo lalektir tandis ki dan bann dernyen letan avek regar lo revizyon kirikilenm an antye, plis latansyon in ganny mete lo prodiksyon bann programm letid ek zot bann resours relevan. Par kont, avek resours imen ensi ki finansyel limite in annan, e i ankor annan en mankman dan prodiksyon resours ki ansenyan i bezwen. An konparezon avek bann lezot lalang kot bann resours i aksesib en pti pe partou osibyen ki atraver enternet, Kreol in tonm enpe deryer. Alor an 2022 mon ti anbark lo en proze pour kontribye anver devlopman resours e mon ti konmans par développe en lot programm lektir apele 'Lavantir bann let alfabet'. Mon ti target lektir akoz lalektir i fondasyon laprantisaz e liv lektir an Kreol Seselwa sirtou pour zanfan ti vreman rar. Parey resers i dir, aprann dan ou prop langaz i fondamantal pour enklizyon (SPH Digital, 2024). Donk le bi sete pour prodwir bann liv pour zanfan akonpanyen par bann lezot resours ki enkli gid ansenyan ek kaye legzersis. Sa proze in anmenn en dimansyon adisyonnel akoz bann resours prodwi pa pe zis ganny ofer avek Minister responsab me i aksesib avek tou piblik e dyaspora osi. Plan lon term se ki sa programm i vin enn rezyonnal e osi enternasyonal kot lezot pei kreolofonn i kapab aprann lo nou Kreol e annan bann posibilite tradiksyon ki a anmenn partaz dan kiltir ek konesans.